

Sborník Bohemia centralis 32 – příroda Českého krasu

Publikace je věnována 40. výročí vyhlášení chráněné krajinné oblasti Český kras v r. 1972 (viz Živa 2012, 3: 98–100). Při příležitosti vyhlášení CHKO bylo v r. 1974 vydáno 3. číslo sborníku Bohemia centralis péči tehdejšího Střediska státní památkové péče a ochrany přírody pro Středočeský kraj. Obsahovalo základní vědecké informace o území významném prakticky ze všech přírodovědných oblastí – geologie, paleontologie, speleologie, pedologie, botaniky, zoologie... V uplynulém období se poznání Českého krasu, či geology raději nazývaného Barrantián, samozřejmě nezastavilo. Výsledky jsou obsaženy v mnoha diplomových pracích studentů pražských vysokých škol, publikovány v našem i mezinárodním odborném tisku. Agentura ochrany přírody a krajiny a Správa CHKO Český kras si při příležitosti výročí vzaly za úkol shromáždit výsledky souborných výzkumů i nové poznatky z terénních pozorování.

Sborník zahrnuje vzpomínkový článek prvního a zakládajícího vedoucího Správy CHKO Petra Mouchy, který od r. 1966 uváděl v život ochranu tohoto unikátního území. Staral se nejen o administrativní chod Správy, ale také o postupně vyhlášená maloplošná zvláště chráněná území a o jejich výzkum a začlenění do obydlené krajiny. Současný dobrý stav území a respektování významu přírody veřejností je jeho velkou zásluhou.

Dále obsahuje dva souborné články: Vývoj Českého krasu v terciéru a kvartéru – nové poznatky uplynulého desetiletí od V. Ložka, K. Žáka a J. Wagnera s obsáhlou bibliografií zejména z výzkumu v sedimentech jeskyň, a Lišejníky Českého krasu – shrnutí výzkumů a soupis druhů od kolektivů 6 autorů (D. Svoboda, J. P. Halda, J. Malíček, Z. Palice, J. Šoun, J. Vondrák). Jejich inventarizace zahrnuje 436 druhů, z toho 16 nově publikovaných pro Český kras, vyhodnocuje oblast jako významné útočiště pro vápencové a diabázové druhy.

Jako tematický soubor zde najdeme práce týkající se národní přírodní rezervace Kóda. Jde o rozsáhlé morfologicky členité území na pravém břehu Berounky v Srbsku, které relativně méně navštěvovali přírodovědci v porovnání s výzkumem na vlastním Karlštejnsku – lokality Velká hora, Doutnác (viz články Bohemia centralis 28). Autoři V. Ložek, J. Horáčková, L. Juříčková vyplňují tuto mezeru důkladně. Na základě studia malakofauny se vyjadřují k vývoji geomorfologie, půd a vegetace během pozdního glaciálu a holocénu; v další práci provedli inventarizaci současné měkčí fauny. J. Horáčková a T. Tichý udělali podrobnou studii vegetace a flóry Kódy. Vyhodnotili své i starší nálezy a sestavili rozsáhlý inventarizační seznam taxonů vyšších rostlin včetně map výskytu chráněných a vzácných taxonů (lokality zaměřené GPS). Vegetace je zpracována na základě

1 Vstavač kukačka (*Orchis morio*).

Foto J. Kubíková

fytoecologických snímků, hodnocených na úrovni svazů, a mapa aktuální vegetace ve smyslu Katalogu biotopů ČR. Možná bychom si představovali, že se autoři mohli snažit zařadit své snímky až do asociací, ale to je již dosti náročná práce a mnohdy nejednoznačná. V každém případě znamená pečlivá inventarizace velký přínos pro poznání CHKO a základ pro budoucí monitorování zejména proto, že jednotlivé lokality byly moderně zaměřeny. Tematický okruh výzkumu Kódy doplňuje mykologická studie J. Burela a O. Jindřicha na 21 lokalitách. Nálezy jsou vyhodnoceny podle stupně ochrany a ohrožení, vzácné druhy specifikovaně komentovány a popsány podle lokalit. Celkový seznam nalezených hub obsahuje 387 taxonů, z toho 10 % vřecovkýtrusných (*Ascomycota*) a 90 % stopkovýtrusných (*Basidiomycota*). Z celkového počtu bylo 74 % saprotrofů a 24 % mykorrhizních hub.

Do botanického výzkumu přispívají články o vodních makrofytech Berounky (K. Kabátová, Jan a Jaroslav Rydlovi), o půdní semenné bance suchého trávníku (P. Karlík, P. Poschlod), o pastevním managementu suchých trávníků (H. Mayrová, T. Tichý, P. Heřman, Z. Münzbergová). Zajímavý pohled na lesní vegetaci nabízí studie o okrajovém efektu na bylinný podrost. Autoři J. Hofmeister, J. Hošek a R. Héděl vyhodnotili řadu fytoecologických snímků zapsaných v menších lesních porostech v okolí Měňan a Vinařic. Zajímala je historie lesů, dále vzdálenost od současného i historického okraje a přítomnost tzv. starobyklých druhů. Jde o druhy kontinuálního lesa, které se staly v posledních letech nově studovaným fenoménem evropské ekologie. Autoři zjistili, že počet druhů a zejména těch starobyklých stoupá se vzdáleností od okraje lesa, naopak druhy běžné v nových lesích spíše okraje preferují. Upozorňují na zahraniční literaturu, představují nový přístup v pohledu na

lesní ekosystém a na hospodaření v lesích. Tento zájem o historii a kontinuitu lesních porostů se v Evropě obnovil po letech od uveřejnění původní studie G. F. Peterkena ve Velké Británii. Tématem starobyklých druhů v původních lesích (ancient forest) a osídlování nově vysazených lesů jsem se zabývala v 80. letech a jsem ráda, že se tato problematika opět zkoumá, oceňuje se hodnota a druhová diverzita kontinuálních lesů, prosazuje se nový pohled na pěstování lesa. Ve stejném duchu navazuje také další článek k historii lesů na Karlštejnském panství od P. Dörnera a J. Müllerové.

Velký soubor tvoří 7 příspěvků k inventarizaci bezobratlých: V. Ložek studuje holocenní malakofaunu z pěnovců u Malé Chuchle a ze svahovin v Dalejském údolí, O. Machač a M. Zedek popisují nový druh pavouka pro Českou republiku, skupina entomologů M. Chvála, P. Heřman, J. Ježek a M. Omelková se zabývá ve čtyřech příspěvcích několika skupinami dvoukřídlého hmyzu (*Diptera*) v Českém krasu – koutulovitými (*Psychodidae*), ovádovitými (*Tabanidae*), kroužilkovitými (*Empididae*), lovilkovitými (*Hybotidae*) a očnatkovitými (*Conopidae*). Články shrnují literární údaje a vlastní sběry za posledních 30 let. Autoři zjištěné druhy vyhodnotili podle jejich vzácnosti i ohrožení a vynaložili velké úsilí na přesný popis lokalit, které jsou pokud možno zobrazeny na mapě. Údaje představují zejména pro prof. Chválu výsledky celoživotního úsilí.

Konečně ornitologové Jaroslav a Josef Veselý, E. Vojtěchovská a F. Pojer se zabývali hnízděním motáka lužního (*Circus pygargus*) v CHKO Český kras a v okolí.

V krátkém sdělení informuje T. Vrška o monitorování ve vyhlášeném bezzásohovém území Doutnác v NPR Karlštejn. V letech 2005–06 bylo provedeno zaměření a změření všech stromů ve vymezeném území, což se stane podkladem pro opakovaně šetření po 10 letech. Podobné sledování probíhá v několika relativně nenarušených lokalitách (Žofínský a Boubínský prales apod.) pro pochopení průběhu přirozeného vývoje lesa.

Sborník Bohemia centralis 32 poskytl řadu shrnujících podkladů k poznání přírody Českého krasu. Přinesl ale také poznání, že po 200 letech, kdy je Český kras cílem pražských přírodovědců, není jeho výzkum zdaleka dokončen. Není zpracována ucelená a kritická květena území, ukazuje se, že některá místa jsou velmi málo popsána – např. přímo okolí Svatého Jana nebo Koněprus, mnoho mimo jiné entomologických údajů leží nezpracovaných u autorů apod. Redakční rada sborníku Bohemia centralis uvítá odbornou studii o Českém krasu rozhodně i dříve než za dalších 40 let!

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Krajské středisko Praha a střední Čechy, Praha 2014, 444 str., 10 barevných příloh. Publikace je pro zájemce zdarma – lze objednat na adrese AOPK ČR, Samostatné oddělení práce s veřejností a knihovna, nebo získat osobním odběrem v redakci AOPK ČR, případně v herbářích na katedře botaniky PřF UK v Praze.